TALENTPLAN GEDEELD VANUIT HET CYGNUS GYMNASIUM

Oog voor Talent.

DOOR KARIN NIJMAN

mei 2026

Oog voor Talent

Onze hoop blijft altijd gevestigd op het nieuwe dat elke generatie voortbrengt.

HANNAH ARENDT

Oog voor Talent

EEN TALENTPLAN VANUIT HET CYGNUS GYMNASIUM
TER INSPIRATIE VOOR ANDERE SCHOLEN

door *Karin Nijman*

Amsterdam, 28 mei 2026

Oog voor Talent
Talentplan vanuit het Cygnus Gymnasium

Tekst > **Karin Nijman**

Datum > 28 mei 2026
Vormgeving & redactie > Freek Op 't Einde

Met dank aan het hele team van het Cygnus en in het bijzonder de talentgroep, leerlingen, ouders en collega's die door de jaren hebben meegedacht hoe we allen kunnen laten leren en floreren. En niet te vergeten het Samenwerkingsverband Amsterdam.

INHOUD

Wat je vindt in dit plan

01 **Inleiding** 9

02 **Oog voor talent op het Cygnus** 13

· Onze visie op inclusiviteit 17

03 **De ambitie van het Cygnus** 21

3.1 Concepten van begaafdheid 23

3.2 Het doel van signaleren 26

3.3 Het zien van educatieve behoeften 29

3.4 Inspelen op educatieve behoeften 32

3.5 Didactische ontwerpprincipes 36

3.6 Haalbaar organiseren 38

3.7 Monitoren van ontwikkeling 42

3.8 Bruikbare aanpak 44

04 **Ons huidige aanbod** 52

4.1 Opbrengst 58

4.2 Een verdiepingsslag 60

4.3 Borging en communicatie 65

05 **Tenslotte** 67

·· **Literatuur & bronnen** 71

HOOFDSTUK EEN

01

Inleiding

Onze hoop blijft altijd gevestigd op het nieuwe dat elke generatie voortbrengt.

HANNAH ARENDT

Onze maatschappij heeft behoefte aan mensen die breed geïnformeerd zijn, meerdere perspectieven kunnen zien en hart hebben voor hun medemensen en omgeving. Op het Cygnus Gymnasium verwelkomen wij onze leerlingen, helpen ze hun weg te vinden en hun talenten tot wasdom te laten komen.

Onze leerlingen bieden een belofte voor de toekomst. Zij kunnen hopelijk met hun verfrissende, nieuwe ideeën het verschil maken in onze maatschappij. Dat gaat niet vanzelf. Daar hebben zij ons bij nodig en een passende leeromgeving.

Dit plan omvat de geschiedenis van talentondersteuning op onze school en beschrijft hoe het Cygnus leerlingen met een sterk ontwikkelingspotentieel tijdig wil herkennen, passend wil uitdagen en duurzaam wil begeleiden.

Dit plan is *evidence-informed* en op de praktijk gebaseerd. Hopelijk biedt het voldoende inspiratie voor docenten en scholen om een volgende stap te zetten. Het verbindt wetenschappelijke inzichten over (hoog)begaafdheid, talentontwikkeling, inclusie, motivatie en schoolaanwezigheid aan de concrete onderwijspraktijk van het Cygnus. Daarmee is het geen apart traject naast het gewone onderwijs, maar een verdieping van wat goed (gymnasiaal) onderwijs vraagt.

De kernvraag is niet of een leerling formeel in een categorie past, maar wat die leerling nodig heeft om tot leren, groei en welbevinden te komen. Juist ook in een school met een rijk curriculum blijft dat voortdurende aandacht vragen: om onderstimulatie, onderpresteren, afstroom, schooluitval en onnodige frustratie van talent te voorkomen.

> **THEORETISCHE BASIS**
>
> De (wetenschappelijke) literatuur in de literatuurlijst vormt de theoretische onderbouwing van dit plan, maar ook alle webinars, conferenties en nascholingen die wij mochten bijwonen. Belangrijk recent naslagwerk vormt de publicatie van het Kenniscentrum (hoog)begaafdheid (eind 2025): het *Handboek (hoog)begaafdheid voor PO en VO* onder redactie van Eleonoor van Gerven e.a.
>
> kenniscentrumhb.nl/basisboek

Be a talent scout, not a deficit detective.

NATIONAL CENTER FOR RESEARCH ON
GIFTED EDUCATION

HOOFDSTUK TWEE

02

Oog voor talent op het Cygnus Gymnasium

In het schoolplan 2026–2030 wordt beschreven waarop het onderwijskundig beleid van het Cygnus Gymnasium is gestoeld. Dat beleid wil intellectueel uitdagen, persoonlijk vormen en maatschappelijk richting geven. Talentbeleid sluit daar direct op aan.

Onderwijs voor leerlingen met een sterk ontwikkelingspotentieel gaat immers zeker niet alleen over hogere prestaties, maar ook over persoonsvorming, verbondenheid en verantwoordelijkheid.

Onze school combineert gymnasiaal onderwijs met een *evidence-informed* aanpak, waarin academische ambitie samengaat met inclusiviteit, eigenaarschap en persoonlijke groei. Het denken van Biesta over kwalificatie, socialisatie en subjectificatie, de zelfdeterminatietheorie van Deci en Ryan, en het concept *collective teacher efficacy* helpen om die onderwijsopdracht scherp te houden.

Een talentplan is in deze context een kader om leerlingkenmerken en onderwijsaanbod beter op elkaar af te stemmen.

Het richt zich op vroegtijdig signaleren, het herkennen van onderwijs- en begeleidingsbehoeften, en het ontwerpen van een leeromgeving waarin leerlingen met verschillende vormen van potentieel zich breed kunnen ontwikkelen binnen de reguliere schoolcontext. De kern is dat alle leerlingen profiteren van de lessen, zowel de leerlingen die meer hulp behoeven als de leerlingen die meer uitleg behoeven. Zie p. 17, De Staat van het Onderwijs, 2026.

Daarbij zijn leerling en ouders onze gesprekspartners. De mentor is de spil in de begeleiding en houdt metacognitief zicht op de leeraanpak en de relatie met leerprestatie, welzijn en spanning (zie samenvatting proefschrift *In de Klas met Kompas*, Anja Schoots, 2026). De vakdocent doet dit binnen zijn expertise. De talentgroep kan meedenken met leerling, vakdocent, mentor en ouders. In de driehoek school, leerling en ouders ontstaat hier de grootste kans op maatwerk dat zowel ambitieus als haalbaar is.

DIFFERENTIATIEDENKEN

Onze manier van denken over leerlingen met een sterk ontwikkelingspotentieel noemt men wel *differentiatiedenken*. Het accent ligt niet op een leerling met een diagnose (hoog)begaafdheid, maar op alle leerlingen met kenmerken van begaafdheid, in één of meerdere domeinen.

Zie ook p. 10 van het Basisboek (hoog)begaafdheid: *Kansen voor ontwikkeling van potentieel, die eerder vooral voorbehouden werden aan (hoog)begaafde leerlingen of specifiek talent dat was herkend, worden in deze wijze van denken voor een bredere groep beschikbaar gemaakt* (Bakx et al., 2021). Dit sluit aan bij een wereldwijde tendens op weg naar een meer inclusieve samenleving en daarmee dus ook naar inclusiever onderwijs (Oliver, 1996).

Cygnus Gymnasium, oktober 2019. Leerlingen bij de hoofdingang.

Onze visie op inclusiviteit

Inclusie is voor het Cygnus geen bijkomende opdracht, maar een kwaliteitskenmerk van goed onderwijs. Het gaat om het wegnemen van belemmeringen en om het zó ontwerpen van onderwijs dat zoveel mogelijk leerlingen kunnen deelnemen, zich kunnen ontwikkelen en zich erkend weten in de schoolgemeenschap.

Die inclusieve opdracht vraagt tegelijk om focus. Internationale analyses laten zien dat scholen gemakkelijk te veel tegelijk willen: basisvaardigheden, burgerschap, digitale geletterdheid, sociaal-emotionele ontwikkeling en inclusie concurreren dan om tijd en aandacht. Het risico van *curriculum overload* is reëel. Juist daarom moet talentbeleid niet worden toegevoegd als los programma, maar worden verbonden met de kern van goed lesgeven, dus sterke inhoud en betekenisvolle uitdaging.

Onderzoek naar schoolaanwezigheid en *sense of belonging* onderstreept bovendien hoe belangrijk relatie en aanwezigheid zijn. Leerlingen leren beter wanneer zij zich gezien voelen, wanneer school hen mist als zij afwezig zijn, en wanneer terugkeer naar de lesstof actief wordt ondersteund.

Voor sommige leerlingen met een sterk ontwikkelingspotentieel is juist die combinatie van uitdaging, nabijheid en duidelijke kaders bepalend voor succes.

In een notendop

— Aanwezigheid op school waarderen en bespreekbaar maken.
— Nabijheid organiseren: regelmatig contact, heldere rolverdeling en vaste afstemming.
— Warmte uitstralen: een leerling wordt gemist door mentor en klas.
— Ouders en leerling meenemen in gezamenlijke verantwoordelijkheid.
— Ondersteuning bieden bij het (weer) aanhaken bij de lesstof.

In dezelfde lijn past een positieve blik op talige diversiteit en cultureel meervoudige achtergronden. Wanneer scholen bewust omgaan met verschillende thuistalen en referentiekaders zoals waarden en communicatievormen, vergroten zij de kans dat verborgen talenten eerder zichtbaar worden en dat leerlingen zich werkelijk aangesproken en gezien voelen.

Onderzoek, onder meer van de *Education Endowment Foundation*, laat zien dat effectieve ondersteuning voor leerlingen met extra onderwijsbehoeften in de kern bestaat uit expliciete instructie, duidelijke routines, scaffolding, aandacht voor metacognitieve strategieën en hoge, maar haalbare verwachtingen. Dat zijn geen aanvullende elementen, maar de kern van goed onderwijs.

Effectieve ondersteuning is in de kern goed onderwijs: expliciet, duidelijk, met hoge verwachtingen.

VERDER LEZEN

Over basis leervaardigheden en het inspelen op verschillen: *Handboek Leren Leren*, Pica, 2016 — en *Handboek Gedrag op School*, Pica, 2021.

Over het belang van schoolaanwezigheid:
Heyne, D., Verstraete, I., & De Wit, M. (2025). *Addressing authorized absences.* Frontiers in Education, 10:1546046. doi.org/10.3389/feduc.2025.1546046

Be a talent scout, not a deficit detective — NCRGE: vimeo.com/596617943

HOOFDSTUK DRIE

03

De ambitie van het Cygnus Gymnasium

Het Cygnus Gymnasium is een school voor wereldburgers en wetenschappers. Van docenten mag worden verwacht dat zij hun vak didactisch sterk vormgeven, op basis van gedeelde visie en beproefde inzichten. Voor leerlingen met een sterk ontwikkelingspotentieel betekent dit onderwijs dat niet alleen sneller, maar vooral passender is: met meer diepgang, complexiteit, keuzevrijheid, begeleiding en ruimte voor groei.

De ambitie is dat alle leerlingen, ongeacht hun achtergrond, sociaal-economische context of eerder zichtbaar gemaakt talent, toegang hebben tot onderwijs dat hun mogelijkheden serieus neemt. Talentbeleid gaat daarom zeker niet alleen over cognitieve uitdaging, maar ook over motivatie, creativiteit, welbevinden, identiteitsontwikkeling, leiderschap en sociale en emotionele ontwikkeling.

Goed talentbeleid versterkt niet alleen individuele leerlingen, maar ook de school als gemeenschap. Het helpt om potentieel niet onbenut te laten, het vergroot onderwijskansen en het draagt bij aan de vorming van betrokken, verantwoordelijke en ethisch handelende burgers. Goed talentbeleid vraagt om onderwijs dat hoge prestaties mogelijk maakt zonder de bredere opdracht van de school uit het oog te verliezen.

3.1 Concepten van begaafdheid

Er is geen eenduidige definitie van (hoog)begaafdheid te geven. In de wetenschappelijke literatuur is het begrip de afgelopen decennia verbreed: van een tamelijk smallere nadruk op intelligentie en schoolprestaties naar een dynamische, multidimensionele en contextgevoelige benadering. Veelvoorkomende misvattingen, zoals het idee dat aandacht voor (hoog)begaafdheid elitair zou zijn of dat deze leerlingen zichzelf wel redden, zijn in deze bredere benadering niet houdbaar.

Renzulli liet met zijn drie-ringenmodel zien dat begaafde prestaties samenhangen met het samenspel van bovengemiddelde capaciteiten, creativiteit en taakgerichtheid. Mönks bouwde daarop voort door expliciet te maken dat thuis, school en peergroep een bepalende rol spelen in het zichtbaar worden van talent. Daarmee verschoof de aandacht van louter aanleg naar de wisselwerking tussen potentieel en omgeving.

Sternberg onderscheidde analytische, creatieve en praktische intelligentie. Gagné maakte in zijn DMGT een bruikbaar onderscheid tussen natuurlijke aanleg en ontwikkeld talent. Dai en Chen benadrukken een *strength-based* en *talent-focused* benadering, waarin talentontwikkeling wordt gezien als een proces dat doelgerichte ondersteuning en kansen vraagt. Ook in het talentmodel van Subotnik en collega's (aanwakkeren van interesses / *teaching for falling in love*) staat ontwikkeling centraal: ontluikend potentieel groeit alleen goed in een omgeving die passie, oefening, begeleiding en passende kansen samenbrengt.

De *National Association for Gifted Children* omschrijft leerlingen met gaven en talenten als leerlingen die, ten opzichte van leeftijdsgenoten met een vergelijkbare context en ervaring, op één of meer domeinen op een hoger niveau presteren of daartoe het potentieel hebben. Die definitie is belangrijk, omdat zij expliciet maakt dat deze leerlingen uit alle sociaal-economische, culturele en taalkundige groepen komen, dat zij aanpassingen op maat in hun onderwijs nodig hebben, en dat hoge cognitieve mogelijkheden ook kunnen samengaan met leer- of verwerkingsproblemen.

Voor het Cygnus betekent dit dat hoogbegaafdheid niet wordt opgevat als een statisch label, maar als een werkbegrip dat richting geeft aan onderwijs en begeleiding. Een leerling met een sterk ontwikkelingspotentieel is niet per definitie de leerling met de hoogste cijfers; het is de leerling die pas echt zichtbaar wordt wanneer ons onderwijsaanbod voldoende uitdagend, betekenisvol en passend is.

Hoogbegaafdheid is geen statisch label, maar een werkbegrip dat richting geeft.

3.2
Het doel van signaleren

Signaleren is in dit talentbeleid geen selectie-instrument, maar een onderwijsdiagnostische stap. Het doel is niet om leerlingen in een aparte categorie onder te brengen, maar om vast te stellen welke aanpassingen nodig zijn om mismatch te voorkomen. Die mismatch kan zich uiten in onderstimulatie, verveling, perfectionisme, terugtrekgedrag, demotivatie, overbelasting of zelfs uitval.

Signaleren heeft daarnaast een duidelijke kansengelijkheidsfunctie. Leerlingen uit ondervertegenwoordigde groepen worden nog regelmatig te laat of niet herkend. Dat geldt bijvoorbeeld voor slimme meisjes, leerlingen met een migratieachtergrond, meertalige leerlingen, leerlingen uit minder kansrijke milieus en leerlingen bij wie sterk potentieel samenvalt met een andere ondersteuningsbehoefte. Als een school alleen afgaat op het stereotype beeld van de sterke, altijd goed presterende leerling, blijven juist deze leerlingen gemakkelijk buiten beeld.

De potentieelbenadering helpt hier om breder te kijken. Potentieel ontwikkelt zich niet vanzelf; leerlingen hebben stimulering nodig, toegang tot informatie, passende uitdagingen, doelgerichte training en coaching om hun sterke kanten te ontdekken en verder te ontwikkelen. De school is dus zelf een factor in het zichtbaar worden van begaafd gedrag.

Voor het Cygnus is signaleren daarom in de kern preventief. We willen eerder zien wat leerlingen nodig hebben, zodat ondersteuning niet pas op gang komt wanneer frustratie, afhaakgedrag of onderpresteren al hardnekkig zijn geworden.

Een duurzame ontwikkeling van student agency vraagt om samenhang in het curriculum en expliciete begeleiding gedurende de hele schoolloopbaan. Dat vraagt van elke vakdocent een goede balans tussen sturing en ruimte. Het vraagt van een school leerlingen te begeleiden bij vragen als:

— Wat kan ik?
— Waar sta ik voor?
— Waar en hoe ben ik op mijn plek?
— Hoe bereik ik mijn doelen?
— Wie kan mij helpen?

Dit zijn basisvragen die leerlingen helpen om gaandeweg hun intenties, vermogen tot vooruitdenken, zelfregulerend handelen en reflecterend vermogen aan te wakkeren. Reflecteren is daarbij volgens wetenschapper Anja Schoots de sterkste voorspeller voor welzijn en vertrouwen in eigen kunnen voor leerprestaties. Zo leren leerlingen hun eigen leren beter te verstaan.

Bewust zijn van wie je bent,
hoe je leert en welke hulp je nodig hebt,
is belangrijke informatie om
steeds meer je eigen leermeester te
worden.

HANDBOEK LEREN LEREN, P. 206

VERDER LEZEN

Schoots, A. J. M. (2026). *In de klas met kompas* [Proefschrift, Universiteit Leiden].

Schoots-Snijder, A. J. M., Tigelaar, E. H., & Admiraal, W. F. (2025). Curriculum guidelines for the development of student agency in secondary education: A systematic review. *Curriculum Journal*, 36(4), 541–573. doi.org/10.1002/curj.318

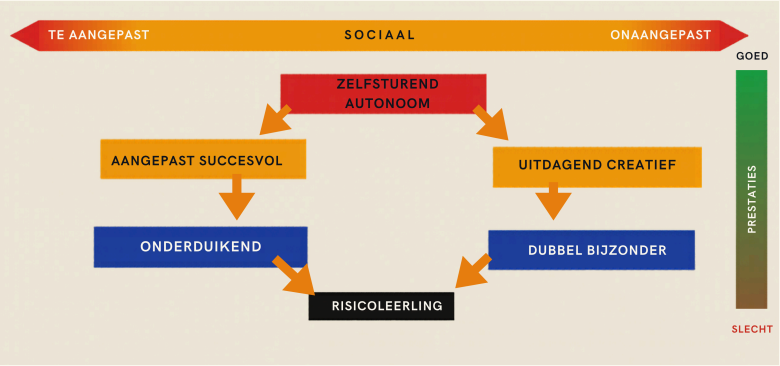
kenniscentrumhb.nl/kennis/brochure-slimme-meisjes

3.3
Het zien van educatieve behoeften

Hoe herken je talentvolle leerlingen? Er bestaat een grote diversiteit binnen de groep leerlingen met kenmerken van begaafdheid. Zij kunnen opvallen door een sterke leerhonger, behoefte aan intellectuele uitdaging en verdieping, hoge nieuwsgierigheid en creativiteit, kritische vragen, snel analytisch denkvermogen, intensiteit in hun beleving of een zichtbare discrepantie tussen cognitieve, sociale en emotionele ontwikkeling. Maar geen enkel kenmerk is op zichzelf beslissend.

Voor de handelingspraktijk is het daarom verstandig om niet uit te gaan van één prototype. Niet iedere leerling met een sterk ontwikkelingspotentieel is zichtbaar ambitieus, verbaal vaardig of voorbeeldig in gedrag. Sommige leerlingen passen zich aan, duiken onder, raken in discussie, haken af of laten juist oppositioneel gedrag zien. Vooral bij dubbel-bijzondere leerlingen kan sterk potentieel worden gemaskeerd door andere problemen of ondersteuningsvragen.

Het model van Betts en Neihart is bruikbaar als kijkrichting. Het helpt docenten, ouders en leerlingen om verschillende uitingsvormen van potentieel te herkennen, maar het is geen diagnose-instrument. Het Cygnus gebruikt dit model daarom bescheiden: niet om leerlingen vast te zetten in types, maar om het gesprek te verdiepen over wat een leerling in deze context laat zien en nodig heeft. In gespreksondersteuning kan dit model voor leerlingen psycho-educatief zijn en een mooi begin vormen van bewustzijn wie je bent als leerder en wat je nodig hebt.

Ook het *zijnsluik* van Tessa Kieboom kan helpen om sociaal-affectieve kenmerken bespreekbaar te maken, zoals perfectionisme, rechtvaardigheidsgevoel, hoogsensitiviteit en kritische ingesteldheid. Zulke kenmerken kunnen voorkomen, maar ze horen niet bij iedere leerling met kenmerken van begaafdheid. Ze zijn vooral bruikbaar als handvat in een gesprek, zeker niet als vast profiel.

Belangrijk is vooral dat een brede blik de kans vergroot om minder zichtbare groepen eerder te herkennen. Wanneer scholen meerdere signalen combineren en niet uitsluitend vertrouwen op gedrag, taalvaardigheid of keurige prestaties, wordt het makkelijker om ook leerlingen uit kansarme gezinnen, leerlingen met een migratieachtergrond en meisjes met verborgen potentieel te zien.

3.4
Inspelen op educatieve behoeften

Wanneer onderwijsbehoeften eenmaal herkend zijn, is de volgende vraag waarop het onderwijs moet worden aangepast. Niet iedere leerling met een sterk ontwikkelingspotentieel leert op dezelfde manier. Veel leerlingen hebben baat bij overzicht, samenhang en doelgerichtheid. Sommigen werken graag top-down: eerst de hele taak zien, het geheel, dan de onderdelen. Anderen hebben juist behoefte aan stapsgewijze structurering. Er is dus geen standaardrecept; het gaat om een passend repertoire.

Onderpresteren, perfectionisme en faalangst komen binnen deze groep geregeld voor. Meer uitdaging alleen is dan vaak niet voldoende. Leerlingen hebben ook expliciete begeleiding nodig bij zelfregulatie, planning, reflectie, omgaan met frustratie, samenwerken, onderzoeken en het verdragen van onzekerheid. Juist leerlingen voor wie veel in het basisonderwijs vanzelf ging, lopen het risico om pas laat te ontdekken dat leren ook inspanning, fouten en volhouden vraagt.

Het Cygnus wil leerlingen daarom niet alleen extra vak(overstijgende) inhoud bieden, maar ook sterker maken in hoe zij leren. Ondersteuning op executieve vaardigheden, metacognitie, motivatie en welbevinden hoort nadrukkelijk bij talentbeleid. Het doel blijft dat een leerling met succeservaringen, groei en welbevinden door de schoolloopbaan beweegt en goed voorbereid is op vervolgstudie en maatschappij.

De kern is immers dat alle leerlingen profiteren van de lessen door:

— omgaan met frustratie en uitdaging;
— leren wanneer iets niet vanzelf gaat of niet direct interesse oproept;
— leren zelfstandig werken en plannen;
— leren samenwerken en ruimte maken voor andere perspectieven;
— realistische zelfreflectie en een groeigericht zelfbeeld;
— onderzoekend werken en kritisch te zijn op bronnen;
— zelfkennis, stressregulatie en het verdragen van imperfectie;
— een moreel en maatschappelijk perspectief te ontwikkelen.

Het eerder aangehaalde proefschrift van Anja Schoots over student agency sluit hier goed op aan. Wanneer leerlingen ruimte krijgen om binnen duidelijke kaders keuzes te maken, hun doelen te begrijpen en invloed uit te oefenen op hun leerproces, neemt niet alleen hun betrokkenheid toe, maar ook de kwaliteit van hun leren. Dat vraagt van docenten dat zij niet alleen rijke leerstof aanbieden, maar ook expliciet werken aan eigenaarschap, betekenis en samenhang.

Binnen de klas betekent passend aanbod onder meer: *compacten* waar beheersing al aanwezig is, *verrijken* en *verdiepen* met open, complexere opdrachten en conceptuele vraagstukken, *verbreden* via vakoverstijgende verbanden, en waar passend *versnellen*. Onderzoek laat zien dat versnellen voor veel hoogbegaafde leerlingen een effectieve aanpassing kan zijn en gemiddeld geen negatieve sociaal-emotionele effecten hoeft te hebben, mits de beslissing zorgvuldig wordt genomen en het proces goed wordt begeleid.

Binnen het curriculum vraagt dit ook om ruimte voor vakoverstijgende samenwerking en *teacher agency*. Teacher agency is dan de wil en het vermogen van de vakdocent om beslissingen te kunnen nemen bij het combineren van formele curriculumdoelen met de ontwikkeling van student agency. Dat vraagt bijvoorbeeld ook om reflectie op de mate waarin het curriculum bijdraagt aan de ontwikkeling van student agency in relatie tot leerprestaties en burgerschap.

Voor het Cygnus sluit dit gedeeltelijk al aan bij het bestaande aanbod. Bij verschillende vakken is verdieping mogelijk, bijvoorbeeld via internationale taalcertificaten en versnelde trajecten. In de bovenbouw bestaat ruimte voor een breder vakkenpakket of voor versneld examen doen in een vak. Ook de mogelijkheid om meerdere vakken te volgen en in overleg te "dakpannen" vraagt soms juist van deze leerlingen veel zelfredzaamheid, maar ook begeleiding.

Daarnaast hebben wij een rijk aanbod via **WEB C**.
webc.cygnusgymnasium.nl — zie verder hoofdstuk 4.

3.5
Didactische ontwerpprincipes voor verdiepend onderwijs

In het proefschrift *In de klas met Kompas* onderscheidt Anja Schoots grofweg drie leerlingprofielen: **florerend**, **worstelend** en **risicovol**. Florerende leerlingen vallen vaak minder op vanwege hun goede leerprestaties, maar hebben uitdagende en complexe opdrachten nodig om noodzakelijke leervaardigheden aan te leren. Worstelende leerlingen zijn vaak minder betrokken, scoren lager op agency en welzijn, maar hebben ondersteuning nodig bij het aanleren van een effectievere leeraanpak.

De risicovolle leerling valt op door ondergemiddelde prestaties, agency en welzijn en heeft ondersteuning nodig om de waarde van leren op school in te zien. De wil om te leren vraagt om aanwakkering om van daaruit toe te kunnen werken naar een effectievere leeraanpak. Voor alle profielen geldt dat het verbinden van opdrachten aan hun persoonlijke ontwikkeling én hun rol in de maatschappij de vonk tot leren doet groeien.

Ons team zorgt voor een aanbod met

— **Conceptuele diepgang** — leerlingen leren niet alleen sneller, maar vooral dieper door samenhangen, abstracties en transfer zichtbaar te maken.

— **Open en complexe taken** — rijke opdrachten en onderzoeksvragen dagen leerlingen uit om meer te laten zien dan reproductie.

— **Procesgerichte begeleiding** — expliciete aandacht voor strategie, metacognitie, planning en reflectie.

— **Autonomie en betekenis** — keuzevrijheid binnen duidelijke kaders vergroot motivatie, betrokkenheid en verantwoordelijkheid.

— **Passende versnelling** — niet op basis van cijfers alleen, maar op basis van de vraag waar de leerling werkelijk van leert.

> *Niet vinken, maar vonken. Het onderwijs zó ontwerpen dat er vonken in de ogen van leerlingen ontstaan, ze plezier in leren ervaren en zich toegerust voelen.*
>
> SAMENVATTING LEKENPRAATJE ANJA SCHOOTS DOOR RENE BERENDSEN · DALTONONDERWIJS · 27 MAART 2026

3.6 Haalbaar organiseren

Een goed talentbeleid is alleen duurzaam wanneer het organisatorisch haalbaar blijft. Daarvoor zijn drie zaken nodig: een heldere rolverdeling, vaste routines in de ondersteunings- en onderwijscyclus, en zorgvuldigheid in het gebruik van gegevens en instrumenten.

Vakdocenten signaleren vaak als eersten dat een leerling onvoldoende uitgedaagd wordt, opvallend snel door de stof gaat, zich juist terugtrekt of weinig leert van het reguliere aanbod. Mentoren hebben een sleutelrol in het samenbrengen van signalen, het voeren van gesprekken en het volgen van de bredere ontwikkeling. Specialisten en ondersteuners zijn soms nodig voor duiding, advisering en afstemming. Een heldere route voorkomt dat informatie versnipperd raakt of blijft steken in losse indrukken.

Informatiebronnen op het Cygnus

— overdracht vanuit de basisschool (OKI-doc, warme overdracht, zachte landing);

— eventueel eerder psychologisch onderzoek;

— relevante voorkennis zoals deelname aan plusklas, DWS, AMOS-unIQ (ondersteuningscoördinatoren, talentgroep en conrector);

— kennismakingsgesprekken met leerlingen ruim voor de start van leerjaar 1;

— resultaten van een groepsscreening (zoals CBO) en nabespreking;

— input van mentoren en vakdocenten;

— leerlingbesprekingen en rapportvergaderingen;

— informatie van leerlingen zelf, bijvoorbeeld via individuele gesprekken of zelfaanmelding voor ons verrijkingsaanbod;

— informatie van ouders.

Tijdens periode 1 wordt tot nu toe elk jaar bij alle leerlingen in leerjaar 1 een groepsscreening van het Centrum voor Begaafdheidsonderzoek (CBO) afgenomen. De opbrengsten kunnen niet alleen zicht geven op cognitieve capaciteiten, maar ook op motivatie en schoolse vaardigheden. Tegelijk moet altijd helder blijven wat de status van zulke instrumenten is: zij zijn ondersteunend aan het professionele gesprek, niet beslissend op zichzelf. Besluiten over versnellen, maatwerk of extra ondersteuning mogen nooit alleen op basis van deze scores worden genomen.

Betrouwbaarheid, validiteit, normering, proportionaliteit en *fairness* zijn dus geen technische bijzaken, maar voorwaarden voor verantwoord handelen. Zeker bij leerlingen uit ondervertegenwoordigde groepen of bij dubbelbijzondere leerlingen is terughoudendheid belangrijk. De school benut daarom altijd meerdere bronnen en perspectieven en laat gesprekken altijd meewegen.

Voor mentoren en talentcoaches zijn SLO-gespreksplaten, de hoogbegaafdenwijzer, en materialen uit het *Handboek Leren Leren* bruikbare hulpmiddelen. Gespreksverslagen en afspraken worden in Magister vastgelegd, zodat signalering, interventie en evaluatie onderdeel worden van de reguliere kwaliteitscyclus.

GESPREKSPLATEN SLO

Leidraad in gesprekken zijn bijvoorbeeld de gespreksplaten van SLO:

— Zit jij lekker in je vel?
— Wat herken jij in de profielen van begaafde leerlingen?
— Doelgericht je talenten verder ontwikkelen.
— De bijzonder begaafde leerling zien, horen, begrijpen en ondersteunen.
— Overzichtskaarten vaardigheden.

slo.nl/thema/meer/begaafde-leerling/hulpmiddelen-publicaties

HANDBOEK LEREN LEREN

Andere leidraadmogelijkheden in het *Handboek Leren Leren*:

— Schoolse vaardighedenlijst (bijlage 5)
— Zelfscan leerproces (bijlage 7)
— Inspiratieblad: in gesprek met de leerling over aandacht en concentratie, thuis en op school (bijlage 2)
— Inspiratieblad interventies executieve functies (bijlage 5)

uitgeverijpica.nl/downloads/handboek-leren-leren

Zie ook *Handboek Hoogbegaafdheid*, hoofdstuk 24 — *In gesprek met de leerling: een praktische handleiding*, Annelie Neuteboom.

3.7
Monitoren van ontwikkeling

Bij leerlingen met een sterk ontwikkelingspotentieel is het vanzelfsprekend niet voldoende om alleen cijfers te volgen. Cijfers geven informatie over beheersing, maar zeggen lang niet altijd genoeg over groei, uitdaging, leerstrategieën, motivatie, aandacht of het al dan niet optreden van onderpresteren. Een leerling kan hoge resultaten behalen en toch structureel te weinig leren.

Een bredere monitoring kijkt daarom ook naar cognitieve groei, werkhouding, zelfregulatie, executieve vaardigheden, welbevinden, schoolaanwezigheid, deelname aan verrijkingsactiviteiten en de mate waarin een leerling verantwoordelijkheid leert nemen voor het eigen leerproces. Dat sluit aan bij de gedachte dat talentontwikkeling niet alleen gaat om presteren, maar ook om leren omgaan met uitdaging, tegenslag en complexiteit.

03 · DE AMBITIE

Voor de school is vooral van belang dat deze monitoring praktisch uitvoerbaar blijft. Het helpt wanneer mentor, vakdocenten en ondersteuners dezelfde taal gebruiken en met een beperkt aantal terugkerende observatiepunten werken. Dan wordt volgen onderdeel van de reguliere kwaliteitscyclus in plaats van een apart traject ernaast.

Een autonomie-ondersteunende leeromgeving blijft daarbij richtinggevend: docenten en leerlingen staan in verbinding, leerlingen krijgen voldoende handelingsruimte en docenten tonen openheid voor vragen, nieuwsgierigheid en de belevingswereld van leerlingen.

> *In een autonomie bevorderende leeromgeving staan docenten en leerlingen in verbinding met elkaar, bieden docenten leerlingen voldoende vrijheid van handelen en staan docenten open voor vragen en de belevingswereld van leerlingen.*
>
> HANDBOEK LEREN LEREN, P. 207

Zie ook wij-leren.nl/leerkuil

3.8
Bruikbare aanpak voor (hoog)begaafde leerlingen

Heldere werkafspraken voor school en in de klas.

KERNBOODSCHAP

(Hoog)begaafde leerlingen vormen geen vaste categorie leerling. Hun potentieel laat zich heel verschillend zien. De school heeft daarom vooral baat bij een brede, rustige en concrete aanpak: goed signaleren, goed uitdagen, goed begeleiden en bewust zijn van vooroordelen.

1. Wat zijn onze uitgangspunten?

— Kijk niet alleen naar hoge cijfers. Ook stille, aangepaste, creatief sterke, onderpresterende of dubbel-bijzondere leerlingen kunnen (hoog)begaafd zijn.

— Zie gedrag als signaal, niet als bewijs. Verveling, perfectionisme, terugtrekken, discussiegedrag of schijnbare luiheid kunnen wijzen op een mismatch tussen leerling en omgeving.

— Neem uitdaging, autonomie en relatie serieus. Leerlingen floreren pas echt wanneer zij moeilijke, betekenisvolle opgaven krijgen, enige keuzevrijheid ervaren en zich gezien voelen.

— Begeleid niet alleen cognitief, maar ook sociaal-emotioneel. Faalangst, identiteit, aansluiting bij peers en hoge verwachtingen horen erbij.

— Werk inclusief. Wees alert op gemiste leerlingen door stereotype beelden, lage verwachtingen, taalbias of culturele misverstanden.

2. Wat nemen we ter harte?

— Profielen en checklists zijn hulpmiddelen om beter te kijken, geen diagnose-instrumenten.

— Niet elk (hoog)begaafd kind is per definitie hypersensitief, perfectionistisch of kritisch. Zulke kenmerken kunnen voorkomen, maar niet bij alle leerlingen.

— Een leerling mag nooit worden vastgezet in een label, zoals *onderduikend* of *risicoleerling*. Gedrag verandert met de context.

— Gebruik modellen bescheiden: zij helpen het gesprek, maar vervangen nooit professioneel oordeel, observatie in de klas en gesprek met leerling en ouders.

3. Direct toepasbare adviezen voor de klas en de school

THEMA	AFSPRAKEN	WAAROM DIT HELPT
Signalering	Gebruik meerdere bronnen: observaties, werk van de leerling, dynamisch testen, gesprekken met ouders, resultaten, motivatie en gedrag in verschillende vakken.	*Voorkomt dat alleen de zichtbaar snelle leerling opvalt.*
Signalering	Bespreek vermoedens in teamverband en kijk samen naar alternatieve verklaringen.	*Vermindert tunnelvisie en vooroordeel.*
Onderwijs	Compact en verrijk waar dat kan: minder herhaling, meer diepgang, complexiteit en open betekenisvolle opdrachten.	*Voorkomt onderstimulatie.*
Onderwijs	Bied keuze in aanpak, product of onderwerp, binnen duidelijke kaders.	*Vergroot autonomie en eigenaarschap.*
Onderwijs	Zorg voor regelmatig contact met ontwikkelingsgelijken of peers.	*Helpt bij motivatie en gevoel van (h)erkenning.*

THEMA	AFSPRAKEN	WAAROM DIT HELPT
Begeleiding	Normaliseer fouten maken en leer expliciet hoe je met uitdaging omgaat.	*Verkleint perfectionisme en faalangst, bevordert leren.*
Begeleiding	Plan korte mentorgesprekken bij opvallende mismatch tussen potentieel en functioneren.	*Maakt problemen vroeg bespreekbaar.*
Inclusie	Controleer of verwachtingen voor alle leerlingen even hoog en even positief zijn.	*Doorbreekt het Pygmalion- en Mattheüs-effect.*
Inclusie	Gebruik waar nodig ook minder talige of visuele vormen. Zet *dual coding* in: leg uit in woord én beeld.	*Verkleint cultureel en taalkundig gekleurde vertekening en bevordert leren.*

4. Eenvoudige schoollijn in vijf stappen

1. **Signaleer breed.** Kijk naar denken, leren, gedrag, motivatie en welbevinden — niet alleen naar cijfers.
2. **Bespreek samen.** Leg vermoedens niet bij één docent neer, maar maak er een teamgesprek van.
3. **Pas het onderwijs aan.** Minder herhaling, meer diepgang, meer zelfstandigheid en passende uitdaging.
4. **Begeleid bewust.** Houd oog voor perfectionisme, onzekerheid, aansluiting en dubbel-bijzonderheid.
5. **Evalueer na enkele weken.** Vraag jezelf af: is deze leerling nu zichtbaarder, gemotiveerder en meer in ontwikkeling?

5. Wat spreken we af in taalgebruik?

— **Benoem:** *dit gedrag zien we nu, in deze context*. Vermijd: *dit is zo'n type*.

— **Vraag jezelf af:** *laat deze leerling werkelijk zijn niveau zien?* Vermijd zinnen als *hij redt zich wel*.

— Besef dat gebrek aan uitdaging juist inzet kan ondermijnen. Vermijd zinnen als *eerst inzet tonen, dan extra uitdaging*.

— Spreek met ouders en leerlingen over wat goed gaat, waar het schuurt en wat deze leerling nu nodig heeft.

> PRAKTISCH
>
> Onze aanpak voor (hoog)begaafdheid is eenvoudig: we signaleren breed, dagen passend uit, begeleiden ook sociaal-emotioneel en blijven kritisch op bias of aannames.

HOOFDSTUK VIER

04

Ons huidige aanbod

Het Cygnus Gymnasium beschikt al over verschillende bouwstenen die relevant zijn voor leerlingen met een sterk ontwikkelingspotentieel: een rijk curriculum, ruimte voor verdieping en verbreding, een groeiend extra-curriculair aanbod, gerichte begeleiding binnen en buiten de les en een team dat zich de afgelopen jaren inhoudelijk verder heeft ontwikkeld. Daarmee is een stevige basis aanwezig.

In vogelvlucht

Ontwikkeling van het talentbeleid op het Cygnus.

2016–17	Eerste subsidieaanvraag **Ad Astra** voor leerjaar 2 en scholing van docenten via Novilo-modules.
2017–19	Start en uitbreiding van Ad Astra naar leerjaar 3, opleiding van talentbegeleiders en verdere borging.
2019–21	Uitbreiding naar leerjaar 1 (Ad Astra Junior), aandacht voor sociale en emotionele ontwikkeling in een peergroep, executieve vaardigheden en creatieve themaprojecten.
2020–23	Groei van de talentgroep, HB-scholing door externe experts, traject *Transformatieve School* en verdere professionalisering van mentoren en docenten. Talentcoaches, vakoverstijgende projecten en introductie knipkaart bovenbouw.
2023–25	Ontwikkeling van **CLUB C**, trajectvoorziening voor dubbel-bijzondere leerlingen, uitbouw van **WEB C** met een middagprogramma en verdere diversiteitssensitieve activiteiten in en buiten de lessen. Dankzij subsidie van het Samenwerkingsverband Amsterdam.
2025–26	Doorontwikkeling van WEB C en CLUB C als expertisecentra, verdere uitbouw van een toolbox en opening van de *sterrenkoepel*.

CLUB C en WEB C

CLUB C is een fysieke en pedagogische voorziening tijdens lestijd. Het is de (nieuwe) naam voor de oude rectorskamer: een rustige, veilige plek voor leerlingen met een extra onderwijs- en ondersteuningsbehoefte, met vaste begeleiders en planmatige, tijdelijke ondersteuning. Het kan gaan om structuur bij de start van de dag, een korte time-out, herstel na overprikkeling, individuele begeleiding bij leer- en gedragsvragen of maatwerk voor dubbelbijzondere leerlingen. Plaatsing verloopt via het ondersteuningsteam en is bedoeld voor leerlingen bij wie de ondersteuningsvraag complexer is.

WEB C is de naam van het middagprogramma en zichtbaar platform van veel extra-curriculaire activiteiten van de school. Via WEB C worden verrijking, verdieping en verbreding binnen en buiten de les toegankelijk en zichtbaar gemaakt voor leerlingen en team.

Met veel dank aan het Samenwerkingsverband Amsterdam Diemen VO, dat ons vanaf 2016 keer op keer heeft gesteund met meedenken in mogelijkheden en met financiële impulsen.

Voorbeelden van activiteiten zijn onder meer:

orkest · opera · schaakclub · filmclub · cultuurclub · toneelclub · GSA · Dungeons & Dragons · Cygnus Connect · mensenrechtenclub · debatclub · sterrenkoepelactiviteiten · schoolkrant · leerlingenraad · moestuin- en duurzaamheidsprojecten · sportaanbod · *tutoring* en huiswerkbegeleiding.

Ook kunnen leerlingen bijdragen als leerlingmentor, tutor, webredacteur of begeleider.

Ad Astra, knipkaart en curriculumruimte

In de onderbouw is er **Ad Astra**, vormgegeven naar het draaideurmodel uit het *Schoolwide Enrichment Model* van Renzulli en Reis. Leerlingen werken aan zelfgekozen projecten onder lestijd, in afstemming met de vakdocent en begeleider. In de bovenbouw bestaat ook een knipkaartmogelijkheid via mentor en conrector.

Binnen het curriculum is ruimte voor verbreding en verdieping. Het Cygnus biedt naast het reguliere vakkenpakket ook onder meer *filosofie, NLT, M&O, wiskunde D, muziek en kunst beeldend*. In de bovenbouw is het in sommige gevallen mogelijk om versneld examen te doen of om een breder vakkenpakket te volgen. Ook verdieping via taalcertificaten en deelname aan *pre-university* programma's hoort daarbij.

Professionalisering van het team en brede schoolontwikkeling

De afgelopen jaren is geïnvesteerd in scholing rond (hoog)begaafdheid, culturele diversiteit, persoonsvorming en inclusie. Docenten volgden cursussen, er ontstond een groep *early adopters*, er werden toolboxen en inspiratiebronnen opgebouwd en het onderwerp kreeg structureel aandacht in teams, op studiedagen en in het personeelsblad.

Daarnaast ontwikkelde de school activiteiten die brede maatschappelijke vorming versterken, zoals Iftar, Keti Koti, midwinterbezinning, rechtbanksimulaties, Knowledge Mile-projecten, leesbevordering, buurtgerichte kunstprojecten en duurzaamheidsinitiatieven. Juist voor leerlingen met brede interesses en sterke maatschappelijke betrokkenheid vormen dit soort activiteiten een belangrijk deel van het talentaanbod.

Voor meer informatie: webc.cygnusgymnasium.nl

4.1 Opbrengst

> *Met liefde en lef meer magie in het onderwijs.*
>
> KARIN NIJMAN, 2026

De zichtbare opbrengsten van de afgelopen jaren zijn in de eerste plaats pedagogisch en organisatorisch. Er is een flexibeler, overzichtelijker en inclusiever aanbod ontstaan waarin meer ruimte is voor *belonging*, extra uitdaging, verbreding en herstel. Leerlingen kunnen via WEB C gemakkelijker activiteiten vinden die aansluiten bij hun interesses en ontwikkelbehoeften, en de school beschikt over duidelijkere routes voor ondersteuning en maatwerk.

Ook binnen het team is de gezamenlijke taal over (hoog)begaafdheid, culturele sensitiviteit en kansengelijkheid gegroeid. Tijdens leerlingbesprekingen, in lessen en in mentorgesprekken is er meer aandacht voor verborgen talent, voor mismatch en voor de vraag hoe gedrag in context kan worden verstaan.

Daarnaast is met WEB C een zichtbare etalage van het totaalaanbod ontwikkeld, waardoor leerlingen en team beter weten welke mogelijkheden er zijn. Tegelijk moet worden erkend dat nog niet alle opbrengsten systematisch zijn gemeten. De volgende stap is daarom niet alleen verder ontwikkelen, maar ook nog beter monitoren wat deelname, begeleiding en onderwijsaanpassingen opleveren voor leerprestaties, welbevinden, aanwezigheid en schoolloopbaan.

4.2
Hoe is er nog een verdiepingsslag mogelijk?

Enkele suggesties.

De belangrijkste vervolgstap ligt niet in steeds meer losse activiteiten, maar in het verdiepen van wat al werkt. Een bruikbaar vervolgschema voor 2026–2028 is om vier lijnen tegelijk te versterken: gezamenlijke signalering en taal, student agency en leervaardigheden, inclusie en schoolaanwezigheid, en een stevigere organisatorische borging.

1. Gezamenlijke taal en duidelijke route

Het is zinvol om schoolbreed expliciet te maken welke signalen leiden tot een gesprek, welke interventies beschikbaar zijn en wanneer maatwerk wenselijk is. Een compacte, gedeelde schoollijn helpt docenten om sneller te handelen en voorkomt dat ondersteuning afhankelijk wordt van toevallige expertise.

2. Student agency, executieve vaardigheden en metacognitie schoolbreed versterken

De opbrengsten uit het werk van Anja Schoots maken duidelijk dat agency geen vrijblijvend begrip is. Wanneer leerlingen leren hoe zij doelen formuleren, plannen, keuzes maken, reflecteren en invloed uitoefenen op hun leerproces, versterkt dat prestaties én welbevinden. Het Cygnus kan overwegen om meer schoolbreed aandacht te geven aan student agency, bijvoorbeeld via mentorlessen, vakdidactisch ontwerp, formatief handelen en een beperkte, gezamenlijke monitoring van leervaardigheden (quickscan).

3. Inclusie en aanwezigheid verbinden aan talentbeleid

Talent wordt niet altijd zichtbaar in aanwezigheidscijfers of keurige schoolloopbanen. Juist daarom is het waardevol om inzichten over *belonging*, aanwezigheid en preventief handelen expliciet te verbinden aan talentbeleid. Leerlingen die afhaken uit verveling, overprikkeling, perfectionisme of gebrek aan erkenning vragen vaak om een andere schoolrespons dan leerlingen die alleen op discipline worden aangesproken.

4. Onderzoekend leren, technologie en verbreding

Het Cygnus kan voortbouwen op bestaande expertise door een sterkere doorlopende lijn te ontwikkelen in onderzoekend leren, digitale geletterdheid, data- en brongebruik en STEAM-achtige verbindingen tussen wetenschap, kunst en maatschappelijke vraagstukken. Juist voor cognitief sterke leerlingen werkt een curriculum goed waarin kennis, maken, onderzoeken en presenteren samenkomen.

5. Organisatie en capaciteit

— het verder versterken van talentcoaches en sectiegebonden expertise;

— voldoende begeleiders voor Ad Astra-projecten;

— een duidelijke kartrekker voor WEB C als dynamische voorziening;

— structurele aandacht op studiedagen en bij de *onboarding* van nieuwe collega's;

— gebruik van kwaliteitsinstrumenten om ontwikkelpunten periodiek in kaart te brengen.

Concrete schoolgebonden ideeën, zoals een mobiel cultuurpodium in de buurt, het uitbreiden van coördinatie rond knipkaart en pre-university activiteiten, of het betrekken van bevlogen ouders en oud-leerlingen bij clubs, kunnen deze lijnen praktisch zichtbaar maken. De hoofdvraag blijft daarbij steeds dezelfde:

Helpt dit leerlingen om meer te leren,
zich meer verbonden te voelen
en hun potentieel beter te benutten?

VERDER LEZEN — SCHOOLAANWEZIGHEID

Heyne, D., Verstraete, I., & De Wit, M. (2025). *Addressing authorized absences: A school district's initiative to examine prevalence and promote proactive attendance practices.* Frontiers in Education, 10:1546046.

doi.org/10.3389/feduc.2025.1546046

Uit de conclusie:

"Alle absenties, inclusief geoorloofd verzuim, bieden kansen om leerlingen en families holistisch te begrijpen en te ondersteunen. Door absenties doordacht te onderzoeken — rekening houdend met hun dieperliggende oorzaken en hun impact op de academische en persoonlijke ontwikkeling van leerlingen — kunnen scholen proactief barrières voor schoolaanwezigheid aanpakken en een meer ondersteunende leeromgeving bevorderen."

4.3
Borging en communicatie

Talentbeleid vraagt om voortdurende afstemming. Jaarlijks wordt ons beleidsplan door talentgroep en rector geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. Daarbij is niet alleen de dagelijkse praktijk belangrijk, maar ook de feedback van leerlingen, ouders en teamleden, plus de gegevens die de school al verzamelt over deelname, ondersteuning, aanwezigheid en onderwijsresultaten.

De borging zit idealiter in de reguliere schoolcyclus: teamvergaderingen, leerlingbesprekingen, rapportvergaderingen, studiedagen, mentoraat, professionalisering en onboarding van nieuwe collega's en de lessen. Dat maakt talentbeleid tot een herkenbaar onderdeel van goed onderwijs in plaats van een project naast het werk.

Communicatie blijft daarbij essentieel. De talentgroep kan regelmatig informeren via *Eipe*, *Cygnalement* en andere interne kanalen, zodat leerlingen, ouders en collega's weten welk aanbod er is, welke route gevolgd wordt bij signalering en waar expertise beschikbaar is.

HOOFDSTUK VIJF

05

Tenslotte

Dit plan is nadrukkelijk een dynamisch document. Het wil richting geven, maar niet alles vastzetten. Nieuwe inzichten, ervaringen van leerlingen en ouders, en de ontwikkeling van het team zullen de komende jaren leiden tot verdere aanscherping.

De belangrijkste uitdaging ligt waarschijnlijk niet in nóg meer beleid, maar in het versterken van wat we al weten dat werkt: focus op de kern van het onderwijs, vertrouwen in de professionaliteit van leraren, hoge verwachtingen van leerlingen en team, systematisch kijken naar verschillen in onderwijsbehoeften en een schoolcultuur waarin uitdaging en verbondenheid samengaan.

Goed onderwijs voor leerlingen met een sterk ontwikkelingspotentieel is uiteindelijk goed onderwijs voor iedereen:
ambitieus, zorgvuldig, inclusief en menselijk.

> *All of us have the ability to make a difference. We can unlock our ability to change, in a campus, to support future change makers. A place where anyone can come to find inspiration, to get the tools you need to take action in your own community. A space to come together and to share experiences. A place to learn about the people who came before us and leave with a shared vision for the future.*
>
> NAAR BARACK OBAMA, *BRING CHANGE HOME*

Literatuur & bronnen

De wetenschappelijke en praktische ankers onder dit talentplan.

Althuizen, M., De Boer, E., & Van Kordelaar, N. (2015). *Een andere kijk op (hoog)begaafdheid.* SWP.

Bakx, A., Van Hooijdonk, M., Misset, C., & Van Gerven, E. (2021). *Hoe dan?! Pakkend onderwijs voor begaafde leerlingen.* Uitgeverij Pica.

Baum, S. M., Schader, R. M., & Hébert, T. P. (2014). Through a different lens: Reflecting on a strengths-based, talent-focused approach for twice-exceptional learners. *Gifted Child Quarterly*, 58(4), 311–327.

Betts, G. T., & Neihart, M. (1988). Profiles of the gifted and talented. *Gifted Child Quarterly*, 32(2), 248–253.

Biesta, G. J. J. (2020). Risking ourselves in education: Qualification, socialization, and subjectification revisited. *Educational Theory*, 70(1), 89–104.

Biesta, G. (2025). In *Leraar zijn: ambachtelijk en kunstzinnig*. Telos Uitgevers.

Boer, E. de (2011). *Begrijp je me? Leraarcompetenties voor het begeleiden van (hoog)begaafde leerlingen.* Radboud Universiteit Nijmegen & KPC Groep.

Boer, E. de, Althuizen, M., & Van Kordelaar, N. (2016). *Een andere kijk op (onder)presteren.* SWP.

Daniels, S., & Piechowski, M. (red.). (2019). *Leven met intensiteit.* Novilo.

Davis, G. A., Rimm, S. B., & Siegle, D. (2014). *Education of the gifted and talented.* Pearson.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.

Education Endowment Foundation. (2020). *Special educational needs in mainstream schools.*

Education Endowment Foundation. (2024, 5 juni). *Introducing our updated SEND pages: Explore our resources for supporting pupils with SEND.*

Fikrat-Wevers, S. e.a. (2025). *De (h)erkenning van (hoog)begaafdheid bij kinderen met een migratieachtergrond.* Kennisplatform Inclusief Samenleven.

Gagné, F. (2004). Transforming gifts into talents: The DMGT as a developmental theory. *High Ability Studies*, 15(2), 119–147.

Gerven, E. van, e.a. (red.). (2025). *Basisboek (Hoog)begaafdheid voor po en vo.* Kenniscentrum Hoogbegaafdheid.

Hattie, J. (2008). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement.* Routledge.

Hattie, J. (2014). *Leren zichtbaar maken.* Bazalt.

Heyne, D., Verstraete, I., & De Wit, M. (2025). Addressing authorized absences. *Frontiers in Education*, 10, 1546046. doi.org/10.3389/feduc.2025.1546046

Horeweg, A. (2021). *Handboek gedrag op school.* Uitgeverij Pica.

Inspectie van het Onderwijs. (2026). *De Staat van het Onderwijs 2026.* Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Kieboom, T. (2012). *Jij kan beter.* Witsand Uitgevers.

Kieboom, T. (2021). *Hoogbegaafd: als je kind (g)een Einstein is.* Lannoo.

Kieboom, T. & Venderinckx, K. (2020). *Meer dan intelligent.* Lannoo.

Kordelaar, N. van, Althuizen, M., & Boer, E. de (2020). *Een andere kijk op scholen.* Uitgeverij SWP.

Mameren-Schoehuizen, I. van, Groensmit, M., & Jansen, I. (2010). *Zie je me wel? Motiveren van begaafde leerlingen in het vwo.* ACCO.

Mönks, F. J., & Ypenburg, I. H. (2011). *Hoogbegaafde kinderen thuis en op school.* Boom.

National Association for Gifted Children. (z.d.). *What is giftedness?* Geraadpleegd in april 2026, van nagc.org/what-is-giftedness

OECD. (2020). *Curriculum overload: A way forward.* OECD Publishing.

OECD. (2023). *PISA 2022 results (Volume I and II) — Country note: Netherlands.* OECD Publishing.

Ogurlu, U. (2020). Are gifted students perfectionistic? A meta-analysis. *Journal for the Education of the Gifted*, 43(3), 227–251.

Onderwijsraad. (2025). *Talige diversiteit benutten.* Onderwijsraad.

Renzulli, J. S. (1978). What makes giftedness? Reexamining a definition. *Phi Delta Kappan*, 60(3), 180–184.

Renzulli, J. (2003). Conception of giftedness and its relationship to the development of social capital. In N. Colangelo & G. A. Davis (red.), *Handbook of Gifted Education* (pp. 75–87). Allyn and Bacon.

Renzulli, J. S., & Reis, S. M. (2014). *The Schoolwide Enrichment Model.* Prufrock Press.

Rinn, A. N., & Bishop, J. (2015). Gifted adults: A systematic review and analysis of the literature. *Gifted Child Quarterly*, 59(4), 213–235.

Schoots, A. J. M. (2026). *In de klas met kompas* [Proefschrift, Universiteit Leiden].

Schoots-Snijder, A. J. M., Tigelaar, E. H., & Admiraal, W. F. (2025). Curriculum guidelines for the development of student agency in secondary education: A systematic review. *Curriculum Journal*, 36(4), 541–573. doi.org/10.1002/curj.318

SLO. (2023). *Hoogbegaafdheid: een kennisbasis voor het primair en voortgezet onderwijs.* SLO.

SLO. (2025). *Versnellen.* SLO.

Steenbergen-Hu, S., & Moon, S. M. (2011). The effects of acceleration on high-ability learners: A meta-analysis. *Gifted Child Quarterly*, 55(1), 39–53.

Sternberg, R. (2017). *ACCEL model: Active Concerned Citizenship and Ethical Leadership.*

Sternberg, R. e.a. (2021). A 4W Model of Wisdom and Giftedness. *Roeper Review*, 43(3).

Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F. C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science in the Public Interest*, 12(1), 3–54.

Verstraete, I., & Nijman, K. (2016). *Handboek Leren Leren.* Uitgeverij Pica.

Visser, J. (2023). *Is het voor een cijfer?* De Correspondent.

Webb, J. T. e.a. (2000). *De begeleiding van (hoog)begaafde kinderen.* Van Gorcum.

LITERATUUR

Wienen, B. (2023). *Van individueel naar inclusief onderwijs.* Instondo.

Wienen, B. (2025). *Laat/d de pedagogische basis met rust.* Instondo.

Worrell, F. C., Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Dixson, D. D. (2019). Gifted students. *Annual Review of Psychology*, 70, 551–576.

Praktische links

Cygnus WEB C
webc.cygnusgymnasium.nl

Basisboek (Hoog)begaafdheid voor po en vo
kenniscentrumhb.nl/basisboek

SLO — hulpmiddelen en publicaties begaafde leerling
slo.nl/thema/meer/begaafde-leerling/hulpmiddelen-publicaties

Digitale checklist hoogbegaafdenwijzer vo
slo.nl/digitale-checklist-hoog-begaafdenwijzer

SLO — Onderwijsaanpassingen vo
slo.nl/thema/meer/begaafde-leerling/onderwijsaanpassingen-vo

SLO — Versnellen
slo.nl/thema/meer/talentontwikkeling/differentieren/versnellen

Kenniscentrum HB — Slimme meisjes
kenniscentrumhb.nl/.../Brochure-Slimme-meisjes-september-2025.pdf

Kenniscentrum HB — Dubbel-bijzondere leerlingen
kenniscentrumhb.nl/kennis/publicatie-dubbel-bijzondere-leerlingen

Onderwijsraad — Talige diversiteit benutten
onderwijsraad.nl/.../in-het-kort-talige-diversiteit-benutten

Universiteit Leiden — Luister naar leerlingen
universiteitleiden.nl/.../luister-naar-leerlingen

Mulock Houwerlezing, 25 nov 2025 — Prof. Dr. Laura Batstra
nji.nl/.../ruimte-maken-voor-verschillen

De kernvraag is niet of een leerling formeel in een categorie past, maar wat die leerling nodig heeft om tot leren, groei en welbevinden te komen.

KARIN NIJMAN · MEI 2026